

En l'any del centenari del naixement de Joaquim Serra, Castellterçol ha volgut col·laborar en la commemoració, fent conèixer aquest insigne personatge mitjançant les diferents activitats que s'han anat realitzant. Les diverses entitats del poble s'hi han volcat amb actes com un Concert al Centre Espai Escènic amb la Cobla La Principal de Llobregat, l'Esbart Rosa d'Abril amb el programa escènic "En Riero en la cançó i la dansa" configurat al voltant de les seves instrumentacions per a cobla de danses populars i l'actuació de la Coral Castellterçol, entre d'altres. També el pregó de la Festa Major ha estat dedicat al mestre Serra.

Joaquim Serra va ser un personatge molt vinculat a Castellterçol; va crear les instrumentacions de les

"Danses de Castellterçol" i "El Ball del ciri", les dues danses tradicionals de la vila, la sardana "Els Gegants de Castellterçol" i la música dels gegants, entre d'altres peces conegudes popularment. A més, aquest any hem posat el seu nom a l'Escola Municipal de Música. Per això i per l'amor que desprenia per Castellterçol, estem molt satisfets de recolzar l'edició d'aquest enregistrament, el quart de la col·lecció de la integral de les sardanes del mestre que integra aquestes peces tan importants per a la cultura musical del nostre país.

Manel Vila Valls

Alcalde de Castellterçol
Juliol de 2007

Sanatori del Brull, 13 de març de 1953

Després de dinar la calma és encara més intensa al Sanatori, on Joaquim ha arribat després de breus estades a Peralada i el Montseny. Fa un any que li van detectar una malaltia que va necessitar una operació urgent. Per això el Dr. Raventós ha recomanat repòs al mestre, lluny del brogit de la ciutat comtal. Joaquim aprofita el silenci i el sol que ja vol ser primaverall per escriure una carta a un dels seus millors amics: "Estimat amic Cubeles: Ara em toca a mi excusar-me pel meu retràs en escriure. Creieu-me que aquí dalt es descansa tant que no hi ha temps de fer res. Ens passem el dia ajaguts i el pitjor és que estem covant una mandra tan positiva que la tragèdia serà el dia que hauré de tornar a treballar. (...) M'estic convertint en un ferm campió d'escacs i àdhuc he après una sèrie de jocs de cartes. (...) Us prego, amic meu, que saludeu de la meua part a tots els volguts amics de l'Esbart. Per vós i per la vostra mare tota l'expressió d'afecte que us professo". La salut del mestre va millorar mica en mica, juga als escacs (una activitat que han practicat molts compositors, ja que té a veure amb l'arquitectura formal, la reflexió i el plantejament estratègic que també requereix la

composició musical) i es recupera de la malaltia. És en aquesta època, quan la primavera explota amb tota la seva força, que escriu la sardana "Roses del Brull", després d'un parell d'anys d'inactivitat obligada.

Castellterçol, hivern de 1953

La salut de Joaquim Serra ha millorat sensiblement, però els metges continuen recomanant calma i tranquil·litat per no recaure en la malaltia. Castellterçol, on el clima té fama de ser molt saludable per als malalts de tuberculosi, sembla el lloc idoni per anar a viure. Escriu Cubeles: "No cal dir que l'entranyable amic Joan Sagalés soluciona l'afer, i ja veiem Joaquim Serra instal·lat allí amb la seva Margarida i la seva filla Joaquina: tota la família. Tenen el pis al costat de Cal Ciuró i a poques passes de cal Lari. Serra llegeix, Serra rep visites, però al músic li falta prop d'ell el seu *germà piano*. Està trist, li manca dialogar amb el llenguatge de la música. Joan Sagalés resol el problema de nou, i encara avui, a Castellterçol, es considera un miracle com un piano va poder-se instal·lar en aquell pis..."¹.

Comença el nou any i, al costat del germà piano,

Serra reprèn la composició. Aquell 1954 és molt productiu. Escriu *Amics Genisencs*, *Recordant Vic i Els gegants de Castellterçol*. Aquesta última sardana l'enllesteix amb motiu de la presentació dels gegants Griselda i Tallafarro, obra de l'artista Alexandre Cirici i del seu estudi Zen. En les sardanes d'aquesta època, com assenyala Concepció Ramió: "es distanciarà més que mai de l'experimentació i tornarà a un classicisme del qual se sap benvingut en el seu entorn més immediat. (...) Es permet de conrear la seva capacitat de conferir elegància i encant musical focalitzant l'atenció al tema central. (...) Usa el seu saber per delectar l'afecionat, sense caure mai en concessions banalitzadores. (...) Es caracteritzen pel plantejament diàfan dels temes, evitant les estructures complexes»². Són sardanes majoritàriament dedicades a amics que el vénen a veure o a celebracions concretes. Un cas diferent són les sardanes que escriu per presentar a concursos, com *Aura d'abril* (premi S'Agaró de 1954), *Clavell morenet* (premi s'Agaró de 1955) i *A Guissona* (premi Guissona, 1956). Puntualitza Ramió: "En canvi en les sardanes premiades com *Aura d'abril* o *A Guissona*, tot i la frescor temàtica i l'estructura convencional, s'hi constata un plantejament més elaborat al darrere. Ambdues palesen l'ús de la tècnica contrapuntística

en la construcció arquitectònica de la reexposició, on se superposen els temes principals. A *Aura d'abril* és de destacar la derivació temàtica en una aparent melodia infinita, gairebé de segell garretà, en la secció de transició entre el cant central de tenora, que es presenta com una ària, i la reexposició. Això la fa deutora d'un romanticisme tardà, mentre A Guissona, contràriament, la part central es fusiona amb la transició procedint primordialment del principi de desenvolupament per derivació motívica".

Barcelona, 1 d'octubre de 1954

Joaquim és al passeig de Gràcia, cantonada amb plaça de Catalunya, davant els nous estudis de Ràdio Nacional d'Espanya a Barcelona. Gràcies a les gestions de Rafael Ferrer⁴, Serra torna a treballar com a cap de discoteca d'aquesta emissora, càrrec que ja havia ocupat abans de la Guerra Civil. S'entrega a la feina amb totes les seves forces, com sempre, i a més escriu per al nou esbart que dirigeix Manuel Cubeles, l'Esbart de Sarrià. "Instrumenta un gran nombre de repertori de danses populars. Segons ell –i era un home molt prudent i sobri en les seves manifestacions–, les més ben acabades que havia fet fins aquell moment"⁵. En destaquem

les dues darreres *El Triai d'Olot* i *La dansa del Velatori* de Montichelvo.

Palau Nacional de Montjuïc (Barcelona), 1955

La cobla Barcelona està preparada. El tècnic de so també. Però Joaquim Serra no dóna l'entrada als músics perquè comenci l'enregistrament. Es mira el tècnic de so de reüll, i aquest es comença a posar nerviós. El tècnic mira i remira la taula de so i, efectivament, sent un soroll somort, que ara apareix i ara se'n va. "El mestre s'ho anava escoltant amb el cap baix, abstret en si mateix, quan de cop i volta, aixecant el cap, va dirigir-se a Josep Juncà [contrabaixista de la cobla] i li va dir: *Juncà, aparteu-vos un pam del micro*. La remor en qüestió era la respiració del contrabaixista, que deixà de sentir-se des d'aquell instant"⁶. Era el primer dia d'enregistrament d'una sèrie que donaria lloc a una col·lecció històrica en la música de cobla, la Discoteca Popular Catalana, amb la cobla Barcelona dirigida de nou per Joaquim Serra.

Aquell 1955 és igual de prolífic que l'any anterior. Escriu diverses sardanes, la majoria dedicades: *Sabadell* (a l'Anella Sardanista Sabadell), *El Xicarró* (a Francesc Mañosas) i *Sota els pins del Pujolet* (a

l'Agrupació Cultural Folklorica de Barcelona). *Clavell Morenet*, ja ho hem dit abans, l'escriu per presentar-la al concurs més prestigiós del moment, el de s'Agaró, on obté el primer premi per segon any consecutiu. A més, enllesteix *Dansa de fadrins*, "una obra de caràcter popular, tipus glossa, sense que els temes siguin manllevats, en una forma on dos aires contrastants s'enllacen a través d'una transició, sense que en cap moment palesi uns efectes contrastants"⁷. L'any següent, 1956, compleix l'encàrrec d'escriure *Maria del Claustre*, però ja no va escriure gaire més. Només *A Guissona*, per al concurs de la vila segarrenca, que va guanyar de nou. La salut del mestre tornava a empijorar.

Barcelona, 17 de novembre de 1957

El cor de Joaquim Serra ha deixat de bategar. La notícia corre des de primera hora per Barcelona i de seguida per tot Catalunya. Joaquim Serra mor amb només cinquanta anys, en plena maduresa artística. Rafael Ferrer, com molts altres músics i amics, està a casa del mestre. El dolor per la pèrdua és tan gran que ha de marxar al carrer a respirar. Després busca un bar i demana un cafè. Però abans que el cambrer li hagi pogut servir, Ferrer ja és al carrer de nou. En

el seu cap es creuen sentiments de tristesa amb sons musicals. No ho pot evitar. Sent les dues coses alhora, barrejant-se horrorosament sense cap mena d'ordre. Pensa en el mestre i a l'instant s'imagina uns acords, amb cadascuna de les notes que l'integren perfectament dibuixades sobre el pentagrama. Veu el teclat del piano mentre sent la darrera conversa amb Serra ressonant a primer pla. Es passa la nit escrivint el seu adéu musical a Joaquim Serra.

L'endemà el fèretre és portat fins la parròquia de Betlem pels membres de l'Agrupació Cultural Folklorica de Barcelona. Darrere camina, amb el capcot, una multitud. A més de familiars i amics, d'instrumentistes i compositors, hi ha sardanistes i dansaires d'esbart de tot Catalunya. "La tarda era grisa i fredament tardoral. En finalitzar la cerimònia religiosa, la cobla Barcelona, davant la Virreina, va tocar *In memoriam (-Quim Serra, adéu!)*, de Rafael Ferrer. L'adéu definitiu expressat amb el llenguatge musical català del qual Joaquim Serra fou i és senyera"⁸.

Però Serra va deixar una darrera obra, una mena de testament musical. Un petit poema simfònic per a cobla titulat *Puigsoliu* i que sintetitza l'escriptura per a aquesta formació. El llenguatge, l'harmonia, el color,

la instrumentació... són els que des d'aleshores guiaran el camí a seguir per tots els compositors que s'interessin per la cobla. L'obra es va estrenar pòstumament, sota la direcció d'Antoni Ros-Marbà, que substituït de Serra al davant de la cobla Barcelona. Anys després, un altre director de talla internacional, Salvador Brotons, en va fer una versió per a orquestra simfònica. Confessa Brotons, que és el director del disc que teniu entre mans: "*Puigsoliu* és un petit poema simfònic de gran bellesa, optimisme, lirisme, frescor i unitat, escrit originalment per a cobla. De tant bonica que és l'obra, no vaig poder evitar la temptació d'orquestrar-la"⁹.

Han passat cinquanta anys des que va morir Joaquim Serra. Un periodista, també músic, acaba un encàrrec que s'ha allargat durant quatre anys: escriure la biografia novel·lada d'aquest compositor, que ha d'acompanyar els enregistraments de l'obra sardanística completa de Serra. Els enregistraments s'han anat fent mica en mica, preveient la celebració del cinquantenari de la mort de Serra i el centenari del seu naixement. Els textos també s'han fet mica en mica, utilitzant i citant tots els articles existents sobre el tema, respectant les veus més autoritzades, però també deixant volar la imaginació de què deuria

passar aquell dia concret de la vida del músic. L'articulista ha acabat l'encàrrec i abans de posar el punt i final mira per la finestra. Veu un conjunt de casetes, enganxades unes amb les altres, que comparteixen un jardí comunitari. Quatre anys enrere, en comptes de casetes hi havia una masia senyoriuola, de l'època dels indians. I es pregunta: per què tan sovint deixem que s'enderroqui, que es vagi fent vell, que s'oblidi allò que ens pertany i que ens identifica? Serra no ha estat mai oblidat, no hi ha hagut cap grup immobiliari que volgués especular amb ell, però ha calgut la dedicació abnegada, voluntària, d'un conjunt enorme de músics per poder enregistrar la seva obra completa. Almenys així ha pogut ser amb Serra, el Pompeu Fabra de la música de cobla. I això m'anima a pensar que serà possible fer-ho amb altres compositors (i amb altres cases antigues que encara no han estat enrunades).

Esteve Molero

Bibliografia

1. CUBELES, Manuel. *Joaquim Serra i Corominas*. Ed. Obra del Ballet Popular, 1976.
2. PADROSA, Inés i RAMIÓ, Concepció. *La nissaga dels Serra*. Ed. GISC, 2000. Pàg. 218-219.
3. *Ibid.*, Pàg. 219.
4. Per més detalls sobre la biografia d'aquest compositor i director consulteu MOLERO i PUJÓS, Eugeni. *Rafael Ferrer, mig segle de vida musical*. Ajuntament de Sant Celoni, 1975.
5. CUBELES. Op. Cit.
6. PUERTO i PARRAMON, Jordi. *Aproximació a la cobla Barcelona*. Ed. GISC, 1998. Pàg. 91
7. PADROSA & RAMIÓ. Op. Cit. Pàg. 220
8. CUBELES. Op. Cit.
9. MOLERO i OLIVELLA, Esteve. *La música orquestral de Joaquim Serra*. Revista de l'Obra (Obra del Ballet Popular), núm. 11 (febrer-abril, 2002), Pàg. 38.

Aquest enregistrament inclou un quart bloc, aquest de 12 sardanes, que segueixen a les 12 del tercer CD editat i que completa la integral de les sardanes escrites per a una cobla. La disposició dins del CD segueix rigorosament l'ordre en que foren escrites. La numeració (s01, s02,...) determina aquest ordre, i en el llistat que segueix va acompanyada del número d'obra que cada sardana té dins del catàleg general de les composicions originals de Joaquim Serra. Aquesta catalogació, que fou començada en vida del compositor per la seva tia, la Maria Àngels Corominas, ha estat completada per Concepció Ramió i publicada a l'Annex del seu llibre "La nissaga dels Serra", treball que ja hem citat anteriorment.

El llistat de les sardanes enregistrades es complementa amb les dades que hem extret de les partitures originals i amb d'altres complementaries:

Roses del Brull

(s42/Obra 83) (1953) *(amb motiu de la seva estada al Sanatori del Brull)*

Amics Genisencs

(s43/Obra 84) (Febrer 1954) –A la Cobla Genisenca-

Recordant Vic

(s44/Obra 85) (1954) –A l'Agrupació Sardanista de Vic-

Aura d'abril

(s45/Obra 86) (1946)

Els gegants de Castellterçol

(s46/Obra 87) (Agost 1954) –A la vila de Castellterçol-

Conte d'infants

(s47/Obra 88) (1954) –Al Col·legi de Metges de Barcelona-

Sabadell

(s48/Obra 89) (Març 1955) –l'Anella sardanista "Sabadell"-

Clavell morenet

(s49/Obra 91) (1955)

El xicarró

(s50/Obra 92) (1955) –Al nen Francesc d'Assís Manyoses, en el dia del seu naixement-

Sota els pins del Pujolet

(s51/Obra 93) (Novembre 1955) –A l'Agrupació Cultural Folklorica Barcelona-

Maria del Claustre

(s52/Obra 94) (1956) *(encarregada per a ser dedicada a la senyoreta Maria del Claustre Baixas de Solsona)*

A Guissona

(s53/Obra 95) (1956)

Les sardanes Aura d'abril i Clavell morenet foren guardonades amb el primer premi dels Concursos de S'Agaró dels anys 1954 i 1955, respectivament.

A Guissona obtingué el primer premi del Concurs organitzat per la vila de Guissona l'any 1956.

Joaniquim serra dirigit una composició seva durant el concert anual del cercle sardanista, l'any 1955.

una efusiva abraçada de felicitació del mestre toldrà.

amb la seva filla joaquima.

la cobla de cambra de catalunya, sota la direcció de salvador brotons , ha comptat amb els següents instrumentistes:

	roses del brull 1	amics genisencs 2	recordant vic 3	aura d'abril 4	els gegants de castellerçol 5	conte d'infants 6
flabiol	Xavier Torrent	Marcel Sabaté	Xavier Torrent	Xavier Torrent	Marcel Sabaté	Xavier Torrent
tible I	Jordi Vilaró	Jordi Feliu	Jordi Vilaró	Jordi Vilaró	Joan Barrera	Jordi Vilaró
tible II	Ramon Casafont	Joan Barrera	Ramon Casafont	Ramon Casafont	Jordi Feliu	Ramon Casafont
tenora I	Jordi Paulí	Enric Ortí	Jordi Paulí	Josep A. Sánchez	Quim Duran	Jordi Paulí
tenora II	Josep A. Sánchez	Quim Duran	Josep A. Sánchez	Jordi Paulí	Enric Ortí	Josep A. Sánchez
trompeta I	Jordi Serrano	Antonio Ortega	Carles Herruz	Carles Herruz	Roger Santiago	Jordi Serrano
trompeta II	Carles Herruz	Jordi Pons	Jordi Serrano	Jordi Serrano	Jordi Pons	Carles Herruz
trombó	Isidra López	Jordi Gómez	Isidra López	Isidra López	Jordi Gómez	Isidra López
fiscorn I	Pep Moliner	Eduard Prats	Jordi Estartús	Jordi Estartús	Ivan Babiloni	Pep Moliner
fiscorn II	Jordi Estartús	Ivan Babiloni	Pep Moliner	Pep Moliner	Eduard Prats	Jordi Estartús
contrabaix	Francesc Saladrígues	Tomàs Espanyó	Francesc Saladrígues	Francesc Saladrígues	Tomàs Espanyó	Francesc Saladrígues
	sabadell 7	clavell morenet 8	el xicarró 9	sota els pins del pujolet 10	maria del claustre 11	A guissona 12
flabiol	Marcel Sabaté	Xavier Torrent	Marcel Sabaté	Xavier Torrent	Marcel Sabaté	Marcel Sabaté
tible I	Joan Barrera	Ramon Casafont	Jordi Feliu	Ramon Casafont	Jordi Feliu	Joan Barrera
tible II	Jordi Feliu	Jordi Vilaró	Joan Barrera	Jordi Vilaró	Joan Barrera	Jordi Feliu
tenora I	Quim Duran	Jordi Paulí	Enric Ortí	Josep A. Sánchez	Enric Ortí	Quim Duran
tenora II	Enric Ortí	Josep A. Sánchez	Quim Duran	Jordi Paulí	Quim Duran	Enric Ortí
trompeta I	Jordi Pons	Carles Herruz	Jordi Pons	Jordi Serrano	Antonio Ortega	Jordi Pons
trompeta II	Antonio Ortega	Jordi Serrano	Antonio Ortega	Carles Herruz	Jordi Pons	Roger Santiago
trombó	Jordi Gómez	Isidra López	Jordi Gómez	Isidra López	Jordi Gómez	Jordi Gómez
fiscorn I	Ivan Babiloni	Jordi Estartús	Eduard Prats	Pep Moliner	Eduard Prats	Ivan Babiloni
fiscorn II	Eduard Prats	Pep Moliner	Ivan Babiloni	Jordi Estartús	Ivan Babiloni	Eduard Prats
contrabaix	Tomàs Espanyó	Francesc Saladrígues	Tomàs Espanyó	Francesc Saladrígues	Tomàs Espanyó	Tomàs Espanyó